

POVSOD SE MI NOV SVET ODPRE

Janko Sicherl

Tam na bloških gričih ...

Ko pokrije snežec polje, hrib in dol, prilezejo na dan smučarji ter odhite radostnega srca na smučarsko rajanje.

Nihče ne zadrži mladine, da ne bi smuknila na sneg. Stari ljudje se včasih boje: »Se boš prehladil. Kaj racaš po snegu? Pogrej se raje pri peči. Oj, ti mladina, kaj si izmisli! Včasih smo se le kepali in malo sankali. Danes pa je vse na dilcah.«

Pa se motijo dobra stara mamica! Ljudje so se že davno smučali. Res je, da se je pri nas smuško vrvenje pojavilo šele zadnja leta.

Kako so nastale smučke?

Smučarji iz kamene dobe

Priroda sama je prisilila narode, ki le kratek čas slečejo zimske kožuhe, da so že v pradednih časih smučali. Saj so raziskovalci smuške zgodovine našli v jamah na stenah prastare risbe, ki predstavljajo smučarja iz kamene dobe.

Slika vam prikazuje čudne črne može. To so »stari« smučarji.

Kako so nastale smučke? Lachen lovec je pozimi zasledoval divjačino. Močno se je pogrezal v sneg. Premišljeval je in si izmislil krplje. Prepletene obroče je navezal na noge in tako povečal ploskev obuvala. Pozneje si je navezal deske. Tako je nerodno racal. Ko pa jih je ukrivil, pa je že kar dobro hodil. Navzdol grede pa se je že dričal ter si pomagal s palico, da ni prevečkrat padel.

Pa kaj bi iskali sledove smučanja tako daleč, ko pa jih imamo doma v Sloveniji! In tako blizu Ljubljane — na Blokah.

Bloke so skupno ime za prostrano visoko ravan med Cerkniškim jezerom in Ribnico. Ta svet je

domovina slovenskega smučarstva.

Po tej valoviti goljavi so smučali že pred 700 leti. V to smučarsko obljubljeno deželo je prišel pred l. 1689. zgodovinar Janez Vajkard Valvazor. Ni se bal ostre kraške burje. Povzpel se je na 1049 m visoko goro Blošček ter z velikim zanimanjem opazoval prve smučarje.

Pogled na Blošček, kjer je Valvazor opazoval smučarje

Ta naš prvi krajeписec Slovenije je opisal bloške smučarje in njihove posebnosti v svoji zgodovinski knjigi »Slava vojvodine Kranjske«. Omenja, da take hoje po deskah ne poznajo nikjer po Evropi.

Dragocena je Valvazorjeva priča, da kaj takega ni videti nikjer drugod, ne na Kranjskem in ne pri drugih narodih, razen pri severnjakih. Tako ima edino Slovenija pisane dokaze o smučanju. — Narod naš dokaze hrani!

Bloški »plohi«

Prve bloške smuči (»plohi«) so bile dokaj preproste. Deske so ukrivili kar pri ognju ali pa so jih parili v kropu. Največkrat pa so upognili smučko tako, da so jo vtaknili med kline na lestvi in so pritrjeno obežili na drugem koncu. Namesto stremena so spletki kito iz konjske žime. Šele pozneje so pričeli uporabljati jermenasto prstno stremenico. Okovja niso poznali, prav tako niso imele kratke in široke smuči nobenega žlebiča.

Bločani so pa dali smučem tudi prikupno obliko. Dočim so bile smuči severnih narodov samo zaokrožene, so bloški smučarji sprednji del smuči prav lepo izrezovali. Temu se ne smemo čuditi, saj vemo, da se še danes v okolici Ribnice močno pečajo z lesno domačo obrtjo.

Zanimivo je, da so nekateri smučarji preluknjali rivčke na koncu smuške krivine. Skozi nje so vtaknili vrstico. To vrstico so držali v rokah podobno, kakor vojke pri konjski vpregi. Tako so lovili med smuko ravnotežje, da niso padli nazaj.

Kako so smučali

Večinoma so smučali kar brez palic. Pri hoji so jim bile odveč, posebno če so prenašali ali vlekli kake tovore. Pa tudi pri smuku naravnost navzdol so radi švignili v dolino brez palic. Če pa so hoteli, so pa seveda smučali le z eno palico. Ž njo so si pomagali pri hoji in so včasih zavirali po prehudih, grdih strminah. To jim je bila zavora. Saj drugih likov v stran niso mogli dobro izvajati, ker jim je noga v preprosti sprednji zanki na smučkah le preveč plesala sem ter tja in so se včasih tudi hitro zbosili, da jim je smučka kar ušla.

Bloški očanec na smučeh

Pravijo, da je Bločan prišel že s smučmi na svet. Res, smuči so ga spremljale na vseh potih od rane mladosti do groba. Že otročiča so nesli na smučkah h krstu in komaj je otrok dorastel, je že šel z materjo in očetom na smučeh v cerkev, saj so smučali moški in ženske, mladi in stari. Pa le po opravkih. S smučkami na nogah so laže premagali hojo po dolgih zasneženih in zametenih potih. Vsa stoletja so opravljali Bločani svoja pota na smučeh, bodisi do sosedu, v gozd, na lov, v mlin, v cerkev, skratka povsod, celo k pogrebu.

Na posebne smučke so pritrdili krsto. Štirje smučarji, opremljeni z vrvmi, so varno spravili krsto po snegu od doma do groba. Tudi ostali pogrebci so sledili vsi na smučeh. Vidimo torej, da so na Blokah smučali živi in mrtvi.

Smučarski praznik

Bloški svet je planota, kjer se vrsti laz za lazom, hrdo za brdom. Po njej so povsod raztresena manjša selišča. Zemlja ni rodovitna in le skopo povrača kmetu košček trdo zasluženega kruha. Stoletja so se tu borili Bločani za svoj obstanek. Ni čuda, da so s tem večjim veseljem po težkih vsakdanjih opravkih odšli mladi in stari smučarji na veseli smuški direndaj — na smučarski praznik.

Pustni torek je bil dan smučarskega veselja. Zjutraj so se najedli pogače — povance — in ko so se dobro podprli, so z veseljem odhiteli na shod. Iz vseh krajev so drli skupaj. Bloke so oživele kakor mravljišče. Vsi smučarji in smučarke, mladi in stari, vse se je zbralo na smučarski direndaj. Rajali so, da je bilo veselje. To so bile svojevrstne smučarske igre. Zabavali so se na razne načine. Kar tekmovali so, kdo se bo bolje izkazal. Posebno izurjeni so zlezli na hrib. Gledalci pa so se zbrali spodaj ter z velikim zanimanjem čakali, kdaj se bodo spustili.

Že drviyo v hudem smuku, brez palic, kar naravnost po najhujši strmočini.

»Kdo bo prvi? Ali bo kdo padel? Nihče!« Pač, eden se je zamajal, na grivi ga je vrglo, da se je kar v sneg zakopal; kar izginil je za trenutek v oblaku pršiča. Kobaca se iz belega objema. Nerodno mu je, kajti na pustni torek pasti, to ni bila majhna sramota za bloškega smučarja. Nagajivo so se smejali gledalci: »Ta ne bo prvak, vrglo ga je znak!«

Nastopijo drugi. Po eno samo smučko imajo na nogi, z drugo prosto nogo se pa hitro odpravljajo. Že stojijo z obema nogama na smučki in drve kakor puščice v dolino.

Glej, glej, zdaj sta se spravila dva na ene same smuči. To bo neslo! Prvi je krmar, drugi pa je stopil zadaj na smuč. Trdno se je oklenil z rokami krmarja in mu zaklical: »Korajža velja! Smuk!« in že brzita.

»Kaj bo?« — »Nič hudega. Le zadnji je zgubil klobuk.« Srečno sta dospela na cilj. Že pridrvi za njima smučar, ki je v smuku pobral klobuk. Vrne ga nagajivo: »Drugič spusti krmarja, pa drži z rokama klobuk, da ga ne boš izgubil.« — »Klobuka res ne bi izgubil — pač pa smuk,« ga zavrne zmagovalec.

Pa to še ni bilo vse. Tudi skakali so že. Nekoč je neki fant tako poskočil, da je kar v večnost skočil. Če si radoveden, ti pokažejo celo mesto, kjer se je ponesrečil ta smučarski junak.

No, pa še druge pripovedke žive med ljudstvom. Svoj čas je živel lovec, ki je šel s smučkami na lov. Vračal se je prazen domov, misleč: »Danes ne bo nič.« Spustil se je z vrha po bregu v smuk. Kar skoči iz grmovja srnjak. Lovec ne izgublja časa. Med smukom ustreli in srnjak obleži, seveda lovec tudi, ker se je namenoma hitro usedel, se tako najhitreje ustavil ter odšel po divjačino.

Poleg starih smučarskih običajev, ki so se nam ohranili, pa nam je izročena tudi neprecenljiva dediščina:

pristna ljudska smučarska govorica,

ki jo vse preveč zanemarjamo. Imamo tako lepe preproste pristne slovenske smuške izraze! Na žalost pa govori pretežna večina smučarjev strašno žlobodro, kar nam Slovencem gotovo ni v ponos.

S kakšnim ponosom sem gledal v Münchnu v gorskem muzeju in v Hamburgu v muzeju za spoznavanje narodov naše bloške smučil! Pa tudi na Norveškem, Švedskem in Finskem jih imajo, čeprav samo slab vzorec.

Po vzorcu drugih držav bo tudi pri nas prav na Blokah odprt

smuški muzej.

Na Blokah, kjer se še danes vrši vse zimsko življenje na smučeh, skrbno pripravljajo in zbirajo gradivo za ta svojevrstni muzej, ki je naša zgodovinska posebnost. Saj je dejstvo, da smo Slovenci v vsej srednji Evropi edini, ki poznamo že stoletja smučil in imamo poleg Rusov in Norvežanov edini svoj lastni izraz za smučke.

V drugih državah so doživele smučil šele 50 letnico. Pri nas pa lahko mirno pripišemo še eno ničlo. In danes?

Ničle so se pokazale tudi za enojko (100) pri skokih v Planici, ki je postala svetovno znana. Daleč tja gor na sever, na Finsko, na Poljsko in v Nemčijo so ponesli slavo slovenskih smučarjev naši vrli tekmovalci, ki so si tam priborili lepe zmage.

Ponosni bodimo na svojo domačo zemljo, na Bloke, kjer so začetki ljudskega smučanja in ne pozabimo ob priliki šolskih izletov na Bloke in na bloški muzej, ki nam priča, da so že davno smučali tam na bloških gričih.

•

Iz vsega tega spoznamo, da smo bili tudi na polju smučarstva ravno Slovenci med prvimi, ki smo začeli gojiti to panogo športa, in sicer bolj iz potrebe kot za zabavo. Kaže nam pa to, da so bili naši predniki prav iznajdljivi in so si znali v zadregi in potrebi pomagati.

Izdelki, ki jih hranijo naši muzeji, nam tudi pričajo o njih ročnih spretnostih. Za taka dela je bila potrebna izredna vztrajnost. In ta vodi vedno do uspehov pri delu in pri športu.